

PHILOSOPHICAL SCIENCES

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Кислий Анатолій Олександрович

д.філос.н., доцент,
професор кафедри філософії та культурології
Національний університет
Чернігівський колегіум ім. Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Безперечно релігія була і залишається одним із найважливіших факторів, здатних впливати на сучасні соціальні процеси. Актуальність даного дослідження зумовлюється тим, що релігія може проявлятися як високогуманний резерв, так і спотворюючий реальність дестабілізуючий суспільний чинник. Тому у сучасному суспільному середовищі, детермінованому духовними та ціннісними конфліктами, питання морального потенціалу ідеалів християнства та Церкви залишається не лише актуальним, а й дискусійним як у світському, так і у релігійному колах.

Сучасні кардинальні зміни в усвідомленні і ретрансляції суспільних ідеалів актуалізували вимоги до суспільної ролі, служіння та просвітництва Церкви. Остання заявляє, що, маючи тисячолітній досвід, її функціональний потенціал у служінні людству реалізується і через покликання виконувати просвітницько-виховну місію, яка є унікальною у підтримці морального духу, формуванні цілепокладаючих життєвих орієнтирів, формуванні суспільних ідеалів.

Усе це створює передумови для вирішення фундаментального питання усієї людської історії – формування ціннісних координат та духовно-моральних орієнтирів для нинішньої соціальної дійсності та соціального майбутнього.

Тому нині перед суспільними та гуманітарними науками зростає відповідальність у вирішенні важливого завдання – проаналізувати роль християнського просвітництва в особистому та суспільному житті, дослідити позитивний потенціал християнських церков у консолідації суспільства.

Сучасні християнські мислителі особливо стурбовані вирішенням питання ефективності місійного покликання, що реалізується в лоні церковного служіння та через здійснення релігійної (богословської) освіти та виховання у всіх їх можливих формах і модифікаціях. Його основою, наголошують богослови, є проповідь духовно-моральних ідеалів відповідно до реалій сучасного життя у формі діалогу з найширшою суспільною аудиторією.

Забезпечити поширення цінностей засобами просвітництва християнська Церква, на думку більшості сучасних богословів, зможе лише зорієнтувавшись на повноцінний розвиток і вдосконалення богословської освіти. Адже для продовження апостольського служіння в сучасних умовах потрібне і нове місіонерське мислення як виконання справи і волі Ісуса Христа у пізнанні ідеалу Добра як божественного начала.

Завдання та ціннісний потенціал просвітництва християнства сформульовані у повчанні Ісуса Христа: «Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, Я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку! Амінь» Мт. 28: 18-20.

Останнім часом просвітницька місіонерська діяльність в значній мірі стала залежати від активної позиції мирян. Все більше ієрархи і духовенство вкладають свої функціональні обов'язки в руки мирян, забезпечуючи виконання свого покликання через роботу катехизатора, педагога, соціального працівника, того, хто працює з молоддю чи розвиває діалог Церкви та суспільства, несе людям уявлення про красу євангельського морального ідеалу. Її фундамент безперечно закладає духовно-релігійна освіта, що спрямована на підготовку як викладацько-богословського кола, так і надання власне знань з основ християнської моралі самому широкому суспільному загалу

найрізноманітнішими способами і методами в різних освітніх інститутах – від духовної академії, семінарії, факультету до недільної школи і проповіді священника. Очевидно, що фундаментальною основою просвітницької справи християнських церков є поняття «моральний ідеал».

Зупинившись окремо на цьому питанні, можна говорити не просто про сутність загальнолюдського розуміння добра, совісті, справедливості і т. д., а з їх вищими проявами любові, готовності до самозречення і самопожертви, смирення, лагідності, милосердя, чистоти, які відкриваються у Святому Євангелії і перевірені тривалою людською історією.

Адже у християнстві моральна тема досягає свого апогею, усі найвищі християнські заповіді органічно пов'язані з моральним ідеалом особистого та суспільного життя. Сьогодні усім авторитетним християнським проповідникам і богословам доводиться мати справу з сучасним широким розмаїттям світських упереджень сучасних людей. Тому, пояснюючи Святе Письмо та Святе Передання, проповідникам-просвітникам доводиться звертатися переважно до особистого життєвого досвіду, а не до розуму аудиторії.

При цьому існуючі розбіжності в поглядах на ціннісні виміри просвітницької діяльності мають як богословську основу, так і зумовлені вимогами сучасного суспільства. Наприклад, самобутня культура і політика у Східній Європі знаходиться лише на стадії пристосування до сучасних постмодерних викликів. Оскільки суспільні зміни у багатьох країнах Східної Європи знаходяться у різних фазах переходу та етапах формування сучасного суспільства, то для них характерні соціальні конфлікти, непорозуміння, протести і, навіть, війни.

Найбільш яскравими прикладом прагнення до подолання старого соціального статус-кво на користь більш гнучких і плюралістичних демократичних соціальних структур сьогодні є боротьба українського народу за свою свободу в умовах жахливої війни спричиненої ідеологією «Російського світу» та імперської політики Російської Федерації за активної підтримки Російської православної церкви, перш за все, в особі Патріарха Кирила.

Російська православна церква, заявляючи про небезпеку моральному добробуту та існуванню європейського континенту взагалі від триумфальної ходи секулярної ідеології у суспільному житті, що веде до появи ганебних явищ, оголосила практично грандіозний хрестовий похід проти цінностей, які були запропоновані західною демократією та підтримані українським громадянським суспільством.

Проголошуючи боротьбу християнства проти права мотивувати свої вчинки у суспільному просторі особистими релігійними міркуваннями, православне пастирство фактично розпочало хвилю боротьби проти релігії як приватної справи. Це все створює умови не лише для неоднозначного трактування ролі християнської Церкви у вирішенні суспільних проблем, а й недовіри до християнської просвіти, викликає тривогу за суттєві суперечності між церковною еклезіологією і очевидно реальністю життя Церкви.

Сучасна Церква, реагуючи на виклики часу, які свідчать про стрімкі процеси стиснення світу, домінування постмодерної секулярної парадигми, поширення полікультурного співтовариства та плюралізму поглядів, вказує нові виклики та небезпеки для суспільства.

Тому для можливості якісного продовження широкого морально-орієнтованого діалогу із суспільством, у якому Церква покликана брати участь у силу внутрішньо-властивого їй прагнення сприяти загальному благу, повинні бути відчутними та видимими її кроки для досягнення мети у світі, що швидко змінюється. Адже йдеться про благо не тільки в межах окремого суспільства, а й людства загалом, що диктується універсальним характером як християнства взагалі, так і християнським моральним ідеалом зокрема.

Сучасна просвітницька діяльність Церкви усе більше розуміється як її відповідь на суспільні зміни та необхідності розібратися в хаосі проблем теперішнього суспільного життя, що виникають на їх фоні. Тому просвітництво, в деякому сенсі, може і повинне внести щось свіже у духовні начала життя, оновити християнське вчення.

Священна місія Церкви повинна полягати не в притягненні та

прив'язуванні до себе людей, а у її відкритості до світу, суспільства, родини, окремої людини.

Духовне життя людини як суспільної істоти реалізується і розвивається не в ізоляції від інших, а лише в тісному зв'язку з іншими особами. Тому лише у комунікації і спілкуванні, у відкритому суспільному вираженні взаємозв'язків найкраще перевіряється ціннісна результативність просвітницької місії Церкви.